

RİYAZİYYAT

UOT 373.1.02:372,8

FATMA HACIYEVA
Naxçıvan Dövlət Universiteti
haciyeva@mail.ru

İBTİDAİ SINIFLƏRDƏ MƏSƏLƏ HƏLLİNƏ VERİLƏN METODİK TƏLƏBLƏR

Məqalədə ibtidai siniflərdə riyaziyyat təliminin keyfiyyətindən, məsələ həllinin çox böyük nəzəri və praktik əhəmiyyətindən danışılır. Məsələ həllinin hansı üsullarla şagirdlərə öyrədilməsi, həm hesab, həm cəbr və həm də həndəsəyə aid olmaqla, proqrama uyğun seçilməsi öyrədilir. Məqalədə şagirdlərə fərdi yanaşmanın da zəruriliyi öz əksini tapır. Şagirdlərin məsələ həlli üzrə bilik, bacarıq və vərdislərə yiyələnmələri üçün metodik tələblər yerinə yetirilmişdir.

Açar sözlər: məsələlər, həndəsə elementləri, cəbr, hesab əməlləri, şagird, dərs, riyaziyyat, bilik.

I-III siniflərin riyaziyyat təliminin keyfiyyətinin yüksəldilməsində məsələ həllinin çox böyük nəzəri və praktik əhəmiyyəti vardır. Məsələ həlli metodikasını xüsusi hazırlıq tələb edir. Dərsin tipindən asılı olaraq, məsələlər diqqətlə seçilməli, şagirdlərin gücü, sərf edəcəkləri vaxt və işləmə bacarıqları nəzərə alınmalıdır.

Məsələ həlli üçün material dərslikdən seçilməlidir. Dərslikdə kifayət qədər material olmadıqda müəllim proqrama müvafiq əlavə mənbələrdən istifadə etməli və ya özü hazırlamalıdır. Seçilən məsələlər həm hesab, həm cəbr, həm də həndəsəyə aid biliklərin inkişafına xidmət etməlidir.

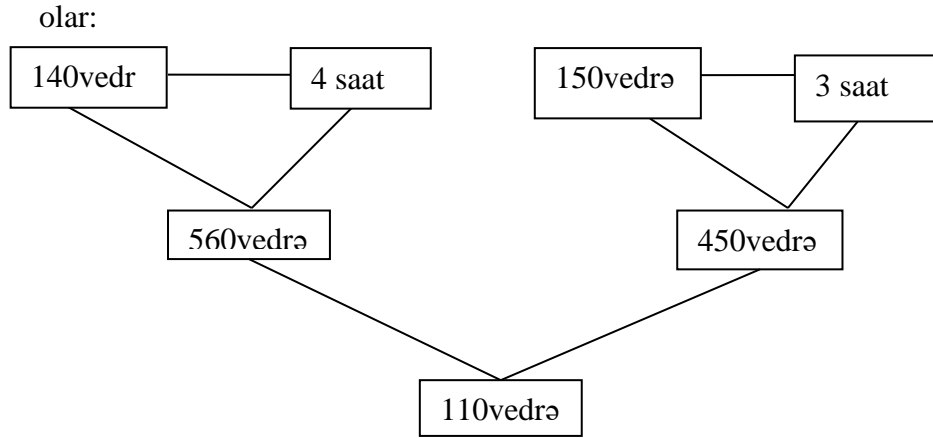
Məsələ həll edərkən, müəllim əvvəlcə onun məzmununu aydınlaşdırmalı və izahın şagirdlər tərəfindən şüurlu başa düşüldüyünü yəqin etməlidir. Müşahidələr göstərir ki, şagirdlərin bir hissəsi məsələni asanlıqla həll etdikləri halda, digər hissəsi bu və ya digər sahədə (təhlilin aparılmasında, məsələyə aid düsturun qurulmasında, məsələnin tipinin müəyyənləşdirilməsində, cavabın yoxlanılmasında və s.) çətinlik çəkir, nəhayət, bir hissəsi məsələni həll edə bilmir. Şagirdlərin bilik səviyyəsi müxtəlif olduğundan müəllim şagirdlərə fərdi yanaşmağı unutmamalıdır. İbtidai siniflərdə riyaziyyatdan məsələ həlli prosesində əyaniliyin də əhəmiyyəti böyükdür. Məsələni, Tutaq ki, III sinifdə aşağıdakı kimi bir məsələnin həlli tələb olunur.

Məsələ: Bir su quyusu hər saatda 140 vedrə su verməklə, 4 saat, o biri su quyusu isə hər saatda 150 vedrə su verməklə, 3 saat işləmişdir. Hansı quyuyu çox (və nə qədər çox) su vermişdir? Bu məsələnin həllini aşağıdakı kimi vermək

Məqalə tarixçəsi:

Göndərilib: 12.02.2019, qəbul edilib: 26.02.2019

Bu sxem şagirdin xəyalında dərin təsir buraxan və məntiqi prosesi (məsələnin təhlili prosesini) xəyalına gətirməklə, kömək göstərən konkret obraz olacaqdır.

İbtidai siniflərdə şagirdlərin məsələ həlli üzrə biliklərini düzgün yoxlanması və qiymətləndirilməsi işin ən mühüm cəhətlərindən biridir. Riyaziyyatdan şagirdlərin biliklərinin yoxlanmasının iki əsas yolu vardır:

1. Şifahi sorğu,
2. Yoxlama yazı işləri.

Bunlardan başqa, şagirdlərin biliklərini yoxlamaq üçün onların sinifdə məsələ həlli üzrə gündəlik fəaliyyətini, yazılı ev tapşırıqları və müstəqil işlərin icrası, sinifdən xaric tədbirlərdə iştirakı və s. nəzərdə tutulur. Məsələ həllinə dair biliklərin yoxlanılmasında yazılı işlərin aparılması daha mühüm rol oynayır. Yazılı hesablamalarda hesab əməllərini və çevirmələri düzgün yerinə yetirmək, verilən suallara yaradıcı yanaşmaq, məsələnin həlli üçün həlledici yol seçmək, istifadə etdiyi yolun düzgünlüyünü müəyyənləşdirmək, məsələ həllinin düzgünlüyünü yoxlamaq və s. nəzərdə tutulur.

Məsələ həllinə aid yoxlama yazı işi verməklə, qısa müddət ərzində sinifdəki bütün şagirdlərin biliklərini müəyyənləşdirmək və keçilmiş material dairəsində şagirdlərin bilikləri haqqında nəticə çıxarmaq olar.

Yoxlama işləri iki məqsədlə aparıla bilər,

- a. Bu və ya digər vərdişə yiyələnmək məqsədilə aparılan yoxlama işi,
- b. Bu və ya başqa mövzunu və ya bəhsi öyrənmək məqsədilə aparılan iş.

Birinci növ işlərə az vaxt verilir. Adətən, dərslərin sonunda qısamüddətli (8-15 dəqiqəlik) müstəqil iş verilir. Belə işlərə verilən qiymətlərin hamısı sinif jurnalına köçürülmür. İkinci növ iş üçün bütöv bir dərs, rübün və ilin axırında isə iki dərs (90 dəqiqə) vaxt ayrılır. Belə yoxlama işinə verilən qiymətlərin isə hamısı sinif jurnalına köçürülür, rüblük, illik qiymətlər çıxarılarəkən nəzərə alınır.

Qeyd etməliyik ki, yoxlama işlərini həcmi, şagirdlərin bir (bəzi hallarda iki) dərs müddətində yerinə yetirə bildikləri normaya müvafiq olmalıdır.

Yoxlama işləri vaxtında yoxlanılmalı və nəticəsi növbəti dərstdə şagirdlərə elan edilməlidir. Yoxlama işində şagirdlərin buraxdıqları səhvləri təhlil etmək, zəif mənimsənilən sahələri müəyyənləşdirmək, kobud səhvləri

(hesablamalar düzgün aparılmamışdır, məsələ düzgün həll edilməmişdir, əməllər ötürülmüş, artıq əməllər yerinə yetirilmiş, zəruri olan əməl düzgün qoyulmamış, məsələyə aid düstur düzgün həll edilməmişdir və s.), kobud olmayan səhvləri (hesablamada effektiv olmayan priyomlardan istifadə edilməmişdir, həll prosesi düzgün olduğu halda, verilmiş ədədi qiymətlər və adlı ədədlərin işarələri səhv köçürülmüşdür, nəticədə lazımi cavab alınmamışdır, çevirmələr sona çatdırılmamışdır, məsələdə planlı həll lazım olduğu halda, tənlik qurmaqla, həll edilmişdir, məsələnin cavabı yoxlanılmamışdır və s.) aşkar etmək, aşkara çıxarılmış nöqsanların aradan qaldırılmasına kömək edən məsələlərin həllinə diqqət yetirmək zəruridir.

Beləliklə, şagirdlərin məsələ həlli üzrə bilik, bacarıq və vərdişlərə yiyələnmələri üçün aşağıdakı metodik tələblər yerinə yetirilməlidir:

- a) I-III siniflər üçün verilmiş məsələlər, hesab, cəbr və həm də həndəsəyə aid olmaqla, proqrama uyğun seçilməlidir;
- b) Məsələlər əsasən, dərslikdən verilməlidir;
- c) Dərsdə məsələ həllinin yeri və onun vaxtı müəyyən edilməlidir;
- d) Seçilən və ya tərtib edilən məsələlər şagirdlərin bilik səviyyəsinə uyğun olmalıdır;
- e) Şagirdlərin məsələ həllinə marağını artırmaq üçün seçilən tapşırıqların məzmunu mümkün qədər rəngarəng olmalıdır;
- f) Məsələ həll edərkən, məntiqi üsullardan səmərəli istifadə edilməlidir;
- g) Məsələ həllində əyanilikdən düzgün istifadə eilməlidir;
- h) Şagirdlərin məsələ həlli üzrə bacarıqlarını müəyyənləşdirmək üçün yoxlama fərdi, müxtəlif variantlarda və qrup üzrə (zəif, orta və güclü) təşkil edilməlidir;
- i) Məsələ prosesində şagirdlərin əldə etdikləri biliklər sinifdə və evdə onların müstəqil fəaliyyətinə kömək göstərilməlidir;
- j) Şagirdlərin məsələ həlli üzrə biliyinə nəzarət edilməsinə xüsusi əhəmiyyət verilməlidir;
- k) Məsələnin həllinin yoxlanılması gecikdirilməməlidir;
- l) Məsələ həllinin qiymətləndirilməsində qiymət normalarına düzgün əməl edilməlidir.

ƏDƏBİYYAT

1. Z.Osmanov, “İbtidai siniflərdə məsələ həlli metodikası”, Bakı, 1975
2. S.S.Həmidov, N.M.Hacıyev, I-IV siniflərdə məsələ həlli təlimi metodik problemləri, Bakı, ADNA, 2008
3. S.S.Həmidov, I-IV siniflərdə riyaziyyatın tədrisi metodikası, Bakı, ADPU, 2012
4. B.C.Cəbrayilov, Riyaziyyatın ibtidai kursunun nəzəri əsasları, Bakı, ADPU, 2012

РЕЗЮМЕ

ФАТМА ГАДЖИЕВА

МЕТОДИЧЕСКИЕ ТРЕБОВАНИЯ К РЕШЕНИЮ ЗАДАЧ В
НАЧАЛЬНЫХ КЛАССАХ

В статье говорится о большом теоретическом и практическом значении качества обучения математике начальных классов. Анализируется какими методами расчета пользуются в алгебре и геометрии при обучении учащихся, а так же как в соответствии с программой обучают проблемем решения. В статье говорится о необходимости индивидуального подхода к учащимся и это находит свое отражение. Выполнены решения по вопросам знания, умения и навыков учащихся для освоения методические требования.

Ключевые слова: задачи, алгебра, геометрия, урок, математика, знаний учащихся, расчета, элементы

SUMMARY

FATMA HACIYEVA

METHODOLOGICAL REQUIREMENTS SET FOR SOLVING PROBLEMS
IN PRIMARY SCHOOL

The article speaks about the great theoretical and practical importance of the quality of teaching elementary school mathematics. It is analyzed what methods of calculation are used in algebra and geometry when teaching students, as well as how to solve problems according to the program. The article talks about the need for an individual approach to students and this is reflected. The decisions on the issues of knowledge, skills of students for the implementation of the methodological requirements.

Key words: problems, algebra, geometry, lesson, mathematics, students' knowledge, calculation, elements

(Riyaziyyat üzrə elmlər doktoru, professor Y.Məmmədov tərəfindən təqdim edilmişdir)

